

**פרשת מקץ-חנוכה תשפ"ב**  
**שמו של יוסף**

In loving memory of Dr. Chuck Feldman z"l by his Family

**בראשית פרק מא**

(לט) ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך: (מ) אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הפסא אגדל ממך: (מא) ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אותך על כל ארץ מצרים: (מב) ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש וישם רבד הזהב על צנארו: (מג) וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו לפניו אברך ונתן אתו על כל ארץ מצרים: (מד) ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים: (מה) ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און לאשה ויצא יוסף על ארץ מצרים: (מו) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים:

**רש"י**

(לט) **אין נבון וחכם כמוך** - לבקש איש נבון וחכם שאמרת, לא נמצא כמוך: (מ) **ישק** - יתן, יתפרנס. כל צרכי עמי יהיו נעשים על ידך, כמו (לעיל טו ב) ובן משק ביתי, וכמו (תהלים ב יב) נשקו בר, גרנישוין בלע"ז [אספקה]: **רק הכסא** - שיהיו קורין לי מלך: **כסא** - לשון של המלוכה כמו (מלכים א א לז) ויגדל את כסאו מכסא אדוני המלך: (מא) **נתתי אתך** - מניתי יתך, ואף על פי כן לשון נתינה הוא, כמו (דברים כו יט) ולתתך עליו, בין לגדולה בין לשפלות נופל לשון נתינה עליו,

**אבן עזרא**

(מה) **צפנת פענח** אם זו המלה מצרית לא ידענו פירושה, ואם היא מתורגמת לא ידענו שם יוסף, ויהיה פי' פענח כאשר תרגם המתרגם ארמית, והיא מלה מרובעת. כהן - און. עובד השם או עובד עו"ג, כי אין כהן בכל המקרא כי אם משרת על דעתו. ויצא יוסף יצא שמו, כטעם ויצא לך שם בגוים (יחזי טז, יד), או יצא ועבר על כל מקום, והכריזו עליו כדי שיכירוהו:

כמו (מלאכי ב ט) נתתי אתכם נבזים ושפלים: (מב) **ויסר פרעה את טבעתו** - נתינת טבעת המלך הוא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה: **בגדי שש** - דבר חשיבות הוא במצרים: **רבד** - ענק, ועל שהוא רצוף בטבעות קרוי רביד. וכן (משלי ז טז) רבדתי ערשי, רצפתי ערשי מרצפות. בלשון משנה (מדות א ח) מוקף רובדין של אבן, (יומא מג ב) על הרובד שבעזרה, והיא רצפה: (מג) **במרכבת המשנה** - השניה למרכבתו, המהלכת אצל שלו: **אברך** - כתרגומו דין אבא למלכא. רך בלשון ארמי מלך. בהשותפין (בבא בתרא ד א) לא ריכא ולא בר ריכא. ובדברי אגדה דרש ר' יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים, אמר לו רבי יוסי בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים, אין אברך אלא לשון ברכים, שהכל היו נכנסין ויוצאין תחת ידו, כענין שנאמר ונתון אותו וגו': (מד) **אני פרעה** - שיש יכולת בידי לגזור גזרות על מלכותי, ואני גוזר שלא ירים איש את ידו בלעדיך, שלא ברשותך. דבר אחר אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך גוגי וזהו דוגמת (פסוק מ) רק הכסא: **את ידו ואת רגלו** - כתרגומו: (מה) **צפנת פענח** - מפרש הצפונות, ואין לפענח דמיון במקרא: **פוטי פרע** - הוא פוטיפר, ונקרא פוטיפרע על שנסתרס מאליו, לפי שלקח את יוסף למשכב זכר:

**שמות פרק כז פסוק כ**

ואתה תצננה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך קתית למאור להעלות נר תמיד:

**רש"י**

(כ) **ואתה תצננה, זך** - בלי שמרים, כמו ששינוי במנחות (פו א) מגרגרו בראש הזית וכו': **כתית** - הזיתים היה כותש במכתשת, ואינו טוחן בריחים, כדי שלא יהו בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה מכניסין לריחים וטוחן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתית למאור, ולא כתית למנחות: **להעלות נר תמיד** - מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה: **תמיד** - כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר (במדבר כח ו) עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חביתין נאמר (ויקרא ו יג) תמיד, ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב. אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא:

**העמק דבר**

(כ) אלא הענין בכ"ז דיש לדעת דאור התורה שהוא תכלית המשכן ועיקר המשנה שכונה בישראל. בא בשפע ע"י אמצעות שני כלי קודש. היינו הארון והמנורה. ונשתנו פעולותיהם. הארון בא ליעוד הדברות שבכתב וגם לצווי בקבלה בע"פ וכמשי"כ לעיל כ"ה כ"ב. ועדיין אין בזה כח הפלפול והחידוש שיהא אדם יכול לחדש מעצמו דבר הלכה שאינו מקובל. ולזה הכח הנפלא שנקרא תלמוד ניתן כח המנורה אשר נכלל בו שבע חכמות וכל כחות הנדרש לפלפולה ש"ת. וכ"ז נכלל בכפתורים ופרחים. עד דא"י בבי"ר פצ"א ר' טרפון בשעה שהיה שומע דבר מתוקן היה אומר כפתור ופרח. ושיח רבן של ישראל ללמדנו בא שמה שתלמיד ותיק מחדש דבר טוב הוא ע"י כח שנרמזו בכ"ז של המנורה. וע"כ בבית שני שרבו ישיבות והעמידו תלמידים הרבה להויות דאביי ורבא שהוא התלמוד מש"ה נתחזק כח המנורה ע"י נס דחנוכה. וע"ע להלן שמן זית וגו': עוד ראוי לדעת דמשה ואהרן היו נחשבים לחברים כדתינא באדר"נ פכ"ז ומנין שכבוד חבירו יהא חביב עליו כרבו שניא ויאמר אהרן אל משה בי אדוני. והלא אחיו הקטן ממנו היה אלא עשאו אבו. והטעם בזה דאע"ג שאהרן היה נצרך לגמרא דמשה מפי ה' מכ"מ אחר ששמע שוב לא היה נצרך לו לסברא. והיה גדול בישראל כמשה. אלא שגדולתם בתורה לא היה באופן א'. דכח משה היה נעלה בכח הפלפול לחדש דבר מה שלא שמע בקבלה. ע"י ההכרח והפלפול. וכדאיתא בנדרים דל"ח לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו ומסיק ההוא לפלפול בעלמא. ואהרן היה נעלה בכח הסברא לדמות מילתא למילתא ולכוין האמת. וזהו עפ"י דבר ה' לאהרן ולהורות את בני ישראל. ועיקר ההוראה בשעתו א"א לחדש כל שאלה בפלפול אלא ע"י סברא ולדמות מילתא למילתא. ובזה הכח היה יחדי באותו דור עד שעלה פעם א' על משה במעשה דשעיר החטאת. וע"ע מש"כ בס' במדבר בפ' מקושש ובס' דברים י' ו' שהיו משה ואהרן שני ראשי סנהדראות בישראל זה בכחו וזה בכחו. ואחר שמשה היה מיוחד לכח החידוש והפלפול ע"כ נדרש לו ביחוד כח המנורה שיאיר לו הדרך להגיע לאמת. והיה ראוי שמשה יעסוק בעצמו בהכנת השמן. אלא שישראל עשו צרכי משה. כ"ז למדו חז"ל ברבה פ' אמור הנ"ל דלהכי כתיב ויקחו אליך היינו בשבילך. אלא מ"מ צו את בני ישראל ולא את בעצמך מפני שאתה מלך. זהו כל ביאור אותו מאמר. ובפ' אמור הוספנו בזה לפי הענין.